

Tranh vẽ trên nứa

Có thể nói Xuân Lai (cách Hà Nội khoảng 50 km) là cái nôi của tre trúc, cả mấy phố "hàng tre" ở Hà Nội chuyên bán những mặt hàng: Cán cờ, cán cuốc, thang hay tre trúc ốp tường các quán xá Hà Thành...đều từ đây mà ra. Xuân Mai còn nổi tiếng với các sản phẩm nội thất mỹ nghệ... từ tre trúc khác, mặt hàng lớn như sa lông xích đu giá sách... nhỏ như lót cốc, mắc áo, lọ hoa... Đặc biệt, các sản phẩm ấy có một màu nâu đen bóng mà không phải do sơn

Các cụ ta ngày xưa không chỉ dùng chiếu cói mà còn dùng chiếu tre, những thanh tre mảnh, nhẵn đan chặt lại bằng dây mây. Chiếu này còn thoáng mát, kiên luôn giặt giường. Chiếu tre thủ công có hai loại: đen và trắng. Loại trắng để trần thanh tre, loại đen do một "công nghệ" đặc biệt mà dân làng Xuân Lai (Gia Bình, Bắc Ninh) tự hào về sự độc quyền đem lại một biên độ màu hòa lẫn giữa cánh gián với gụ khó lẫn vào đâu được. Vật liệu để làm nên nhiều mặt hàng độc đáo trong đó có chiếu, gụ là tre hun.

Sau khi được "cạo trấu", ngâm dưới ao vài tháng và một vài khâu khác, tre không phải gác bếp cho dính bồ hóng mà được hun trong lò dưới đất, tre gác lên trên, đắp kín bằng rơm trộn đất sét. Lò này "chạy" bằng rơm, chỉ có khói không có lửa, và được trát kín 4 ngày đêm, chỉ trừ những lúc tiếp nhiên liệu. Sản phẩm dỡ ra trở nên nhẹ, dai và không phai màu. Dân làng chỉ còn việc phá ra, chuốt cho nhẵn và bện lại, để thô hoặc tô vẽ tí chút bằng cách cạo lớp cật thấm màu để lộ phần sáng bên trong thành hình hoa văn, chữ song hi... thành "dát giường đen hoa". Hàng chiếu hun này có tuổi thọ sử dụng đến 20 năm, có ưu điểm "không dính lưng" (hút mồ hôi), càng nằm càng bóng, mỗi một cũng... chịu. Đến nay vẫn bán được ra các tỉnh Hà Tây, Thái Nguyên, Lạng Sơn... thậm chí xuất khẩu. Giá tại làng là 60.000 đ/chiếc chiếu đôi.

Chính từ khâu cạo chiếu, anh Nguyễn Văn Kỳ đã tạo ra một cách làm nghề mới, phù hợp với người ít vốn. Đó là, anh đã có vài năm trong nghe cạo nứa thành tranh. Những "mảnh tranh" chỉ có hai sắc vàng và nâu đen khá nhã nhặn, nhìn đậm đà hơn tranh gỗ hun Đà Lạt, chất liệu lại có tính dân tộc. Nội dung tranh chủ yếu dựa trên tranh Đông Hồ, vinh hoa phú quý, tùng cúc trúc mai, tích kiêu, tổ nữ, bát tiên... và đây cũng là những sản phẩm đẹp nhất. Số ít còn lại mang nội dung hiện đại, thậm chí còn có cả tranh thánh do người theo đạo đặt làm ...

Thực ra, giấy vẽ tranh ở đây là nứa, nhưng cây nứa có đường kính khá lớn, hơn 19 cm, nhờ đó mới có bề mặt rộng, tương đối phẳng hơn để thợ cạo dễ tạo tác. Thợ cạo ở đây là những cô gái làng bên, các cô sẽ cạo theo đường đã khắc sẵn từ trước. Phương tiện chỉ là một mẫu cửa sắt đã được gia cố và một cái kiểu panh xe đạp dùng để "panh" vào thanh nứa gỗ cao lên để cạo cho dễ. Sau cùng đem phủ một lớp sơn bóng hoặc giữ nguyên: Một ngày cả nhà (4 người) có thể làm được một tá tranh, làm đến đâu bán hết đến đấy. Bây giờ muốn có tranh nứa phải đặt trước. Giá bán tranh lẻ khoảng 25.000-30.000 đ/chiếc, tranh bộ (có khung) giá 200.000-250.000 đ/4 chiếc.

Do phải tránh những mẫu nứa, nên kích cỡ tranh có hạn, dài thì thoải mái, còn chiều ngang do độ dài giữa hai mẫu quy định chỉ có thể từ 15-70cm. Vợ anh Kỳ, chị Thủy ước mơ có một bức thật dài để vẽ một đàn ngựa chạy theo kiểu Từ Bi Hồng. Còn anh chàng thì đem ra giới thiệu sản phẩm đang thử nghiệm, một bức vẽ thông nai theo kiểu tranh Tàu, vẫn bày trên hè phố Hà Nội. Anh hy vọng rồi đây Xuân Lai sẽ trở thành một cái tên có mặt trong nhiều sách hướng dẫn du lịch như những của địa danh khác của Bắc Ninh: Đông Hồ, Đồng Kỵ, Phù Lãng... (TTCN)